

Jean Pierre Seiliez-ekin hitzegiten

Jean Pierre SEILIEZ euskaltzalea Frantzian jaioa da, Nantua-n, 1942ko Otsailaren 1ean. 34 urte ditu gaur, beraz. Bizibidez irakasle, «SEASKA» deritzan Iparraldeko ikastola-elkarteko Lehendakaria da. Seiliez, hortaz, bihotzez euskaldundua, buru-belarri ari zaigu dagoeneko kultur gintzan. Euskaraz azkar eta ongi ikasten ari da, jadanik izkiriatzeko eta irakurtzekotan trabarik gabe egiten duela; eta mintzatzen ere gero eta aisago.

Seiliez-ek 17 ikastola zuzentzen ditu gaur, ondoko herri haueetan: Angelu, Arrangoitze, Azkain, Baiona (3), Biarritz, Ezpeleta, Hazparne, Hendaia, Maule, Donibane, Garazi, Donapaleu, Uztaritz, Senpere; eta, Biarnon hain zuzen, Paue-koa.

Guztira 21 irakasle dira: 20 andereño eta maisu bat; sekretaritzan beste hiru laguntzaile, eta datorren urterako beste 4 andereño-gai prestatzen ari.

«Seaska»ko ikasleen kopurua hau da: 360 haur.

«Haize Garbia» Elkarateak, dena dela, euskara-frantses elebitzan, baditu bere aldetik beste 35 haur Hendaia-ko bere ikastola berezian.

Tx.—Arreta handiaz irakurri dizkiagu ipartar ikasleek argitaratzen duten 'Gernika' aldizkarian Biarnoko euskararen egoerari buruz jakin-erazi dituan xehetasunak. Esan duanez, «hamalau euskaldun herri» bazeudek gaur. Azaldu nahi ahal duk, otoi, Z. ARGIA-ren irakurleen zerbitzutan, herri horik xuen zein diren?

Seiliez.—Aspaldidanik ezagutzen dituk hamalau «biarnes» herri horik. Mende honen haseran «Action de l'accent dans l'évolution des consonnes en dialecte souletin» deritzan bere liburuan aipatu zizkian Jean Larrasquet euskalariak; eta, zenbait kasutan, oraindik ere euskaraz mintzo diren baserrien lerrokada zehatza zekarrek (ikus 19. orr.).

Areago ere. Oso aipamen interesgarria duk «Gero» liburuan Pedro de Axularrek (1556-1644) egin zuena: «Ba dakit halaber ezin heda naitekeiela euskarazko mintzatze molde guztietara. Zeren anhitz molde eta diferentki mintzatzen baitira euskal herrian: Nafarroa garaian, Nafarroa behearean, Zuberoan, Laphurdin, Bizkaian, Gipuzkoan, Alaba-herrian, eta bertze anhitz lekhitan (Ed. Flors, 1964, 52. orr.).

Biarno euskaldun hori aipatu zian ere bereziki De Smet Idazleak. (ikus

Euskaltzaindiaren «Euskera» urtekaria).

Nolanahi ere, hona hemen hamalau «biarnes» herri horik: Landa, Aramitze, Arhantze, Inhasi, Oloroe, Eskiula, Jeruntze, Sanguene, Ustasu, Aren, Joozarana, Gurtze, Suese, eta Angastue (ikus mapa).

Bidenabar puntu bat argitzeko, hau esan beharra zegok: herri horik ez direla, izan, hertsiki mintzatzera bederen, «biarnesak»; «Iluraldekoak» baizik (Oloroe eskualdekoak, alegia). Zeren, hain zuzen ere, «Iluralde» horrek bost 'pagi' baititu: Ossau, Aspe, Berétous, Ziberoa bera, eta Oloroe-ko Ihuri-harana.

Hots, lurralde horri eliz-barruti berezi bat zegokiok: Oloroe-ko Diosesa, 506tik 1790era arte izana; eta administrazio-barruti berezi bat ere bai: «Iluro» civitas delakoarekin, erromatarren garaitik XI. mendera arte iraun zuena. Gero izandu zuan bost zatitan zatikatua, beraz; eta horrela sortu zituan Oloroe-ko Bizkonderria (oraingoan hertsiki hartua hau), Ziberoakoa, Baretoskoa, Aspekkoa eta Ossau-koa. Gaur, azkenekorik, Oloroe-ko «arrondissement» delakora bildu dituk denok. Aipa dezagun hau bukatu aitzin: Paue, Oloroe eta Baionako «arrondissement» delakook, ia-ia guztiz zehazkiro, «Be-

neharnensis» hiriari, «Iluronensis» hiriari, eta hastapenetako «Lapurdun» hiriari dagozkiela.

«Iluraldea» XI. mendeko hastapenean bildu zian Biarnok eta gure hamalau herri horiei, orduantxe erantsi zitzaiean «biarnes» deitura hori. Halaz ere, «Biarnoko eta Oloroe-ko Bizkonde» baitaiatu ohi zian bere burua Biarnoko Bizkondeak; eta «Iluraldea», bestalde, beti izan duk Biarnotik at hartua. Gaur arte, bukatzeko, eta gaur bertan ere, «Biarno Garaia» (=Haut Béarn) deitu ohi duk maiz «Iluraldea».

Tx.—Mila esker berri jakingarri horientatik. Hizkuntzalaritzari buruzko tesina bat prestatzen ari haizela jakin diagu. Azalduko ahal diguk, otoi, laburki behintzat, Biarnoko euskal herri horietan mintzo den euskara-mota ziberera denez?

Seiliez.—Zuzen habil, bai. Baretos haraneko pertson-izendegiari buruz ari nauk mamitzen tesina hori; eta bi gauza esan zitzakeat jadanik: herri horietako euskalkia, batetik, ziberera dela; eta, bestetik, ikertzen ari naizen leku-izen eta pertsona-izenak ere, zibereraz oratuak direla.

Tx.—«Zazpiak Bat» delakotik kanpora bizi diren euskaldun horik, nik us-te, baserriarrak dituk geihenik, Sarraltzunen iaz topatu nituenak bezalakoak. Azalduko diguka euskaldun horik zer giza-klasetan banatzen eta zein adinetakoak diren?

Seiliez.—Egia duk: «Zazpiak Bat»etik at bizi diren euskaldun horik, baserriarrak dituk ia den-denak; are gehiago zeren beren baserria oso urrun eta oso bakarti duten baserriarrak baitira. Gehienak zaharrak dituk; eta seme-alabak, oso maiz. sorlekua utzi eta hirira ioanak dituk: Oloroera eta Paue-ra eskuarki.

Tx.—Orain dela zenbait urte, Barkoxen gertatu zitzaidan elkarrizketa ez zaidak sekula ahantzi. Euskalduna zuan bazkaldegiko neskatxa; eta Eskiulakoa zela esan zidaan. Ene galdera bati erantzuteko, hauxe esan zidaan ziplo, eta batere zalantzarik gabe: bera «Euskalduna» zela aitzinetik, eta «gero» bakarrik zela «biarnesa»; eta bi jatorri horien artean ez zuela arazorik batere sumatzen. Zer deritzok hik biarnotar euskaldunen barne-jarrera honi buruz?

Seiliez.—Nik neuk, oso liferentzia handia antzematen diat Eskiula-ren eta gainerako herrien artean. Oraindik ere euskaldunak dituk gehienak Eskiulan;

gainerakoetan, berriz, gutxienak direla-rik. Eskiulatartsa harek esan zianak, horretara, ez nau batere harritzen: zinez baitzen hura euskalduna aurrenik, eta gero biarnesa. Bion artean harek kontradiziorik ez sumatzeak ere ez nau harritzen, Eskiulan euskaraz egiten baita oraindik gizarte-biziera. Hazparneko eta Azkaingo jendeari euskalduna ala frantsesa ote den galdetzen duanean mezalaxe gertatzen zaik Eskiulan: badanik eta gaur ere, leku-izenak osoki euskaldunak dituen jendea, euskalduna ez izatea gauza bitxia dela erantzuten badielik, hala ere ezetz errepikatzen diate, beren burua euskalduntzat jotzea ukatu egiten diate, arbuia; eta azkenean, ezin bestean, arrapostu berbera ematen diate: berak euskal hizkuntzako biarnotarrak direla, bainan ez besterik, Egia esan, konplejoz oso markuturik zeudek, «Zazpiak Bat»etik uxatuak izan direla barne-barnetik baitakite. (Euskararen muga hortxe bide zegok oso aspaldidanik, batere mugitu gabe itxuraz). Bakandurik bizi dituk, horrela eta euskara ez zaiek etxeko hizkera soila baizik. Euskarak oso kanporakunde txikia eskaintzen ziek, biarnera gizarte-mintzaira dutelarik; eta, hau be-
 rrau ere, noski, frantsesak gero eta maizago baztertua; egiten baititu, azkenean, hiru-mintzodun.

Tx.—Hizkuntzalaria haizenez gero, ongi dakik Luchaire-gandik hasi (orain dela ehun urte), eta Rohlf's-enganaino, ez dela biarnera occitanoaren atal jotzen, gaskoina huts-hutsik baizik, Rousillon-go hizkera occitana ez den bezala, katalana baizik. Ongi dakik «Proclam de Siros» delakoa eman zuten biarnesak «nafartar» senditzen direla. Nola ikusten dituk hik biarnotarrak? Euskal elkartearen barruan, ala konpoan?

Seilliez.—Gauza segura duk ez duela hizkuntzalarik sekula esan, ezta esango ere, biarnera occitanoaren atala denik. Biarnera gaskoinaren dialektu bat duk, hori bai: hain zuzen ere, biarnera gaskoinaren izkribuzko hizkera duk. Gaskoinari gagozkiolarik, berriz, latinaren ondoko hizkuntza bat duk; euskal sustratoaren gainean sortua. Hain zuzen ere: sustrato honetxetatik bildu dik gaskoinak, occitanoari buruz, bere berezitasuna. Gaskoinaren hedadura, gutxi gora behera, hau duk: Bizkaiko Golkoa itsasaldetik, eta Garona eta Pirineoetaraino. Mende askotan barrena, biarnera izan duk Ipar Euskal-Herriko lege-hizkuntza, eta Iruñan bertan ere gaskoinezko artxiboak aurkitu dituk. Aipa dezagun, azkenekorik, XIX. mendera arte izan dela mintzatua Donostian; hainbestearaino nun gaur bertan zenbait kale eta hauzoren izenak gaskoinak baitira.

Gaskoin hizkuntzak halere badizkik bere arazoak.

Alde batetik, occitaniar politikari batzuek occitaneraren atal bihurtu nahi liakete gaskoina; berau occitanoaren dialektu bat dela esanez, izkiriaturaz, eta sinets-arazi nahi izanez ere; gurtiz fal-

tera biak direla erantzuten diate, eta bi izaera horien artean kontradiziorik antzeman ez dutela.

Beste herrietan, alderantziz, ez duk batere gauza bera jenderik gehienarengan. Biarnesak direla erantzuten diate, eta ez direla euskaldunak. Eta euskaraz mintzo den jendea, guraso euskaldunak dituen jendea, etxeak eta hauzoak euskaldunak dituen jendea, betitua baita: gaskoinaren diasistema eta occitanoaren diasistema guztiz dituk elkargaitzak eta ezin-bateratuak! Españera frantsesaren dialektua dela esatea bezain barragarria duk ideia hori; edo alderantziz, hau harena dela; edo, bitxikeria, hori zuzenets-araztekotan, bi

mintzairok latineratik helduak direla erantsiko bagenu bezala... Beste sasi bide bat ere bazegok: gaskoina occitana dela esan, eta gaskoineraz hitzegtetari eta izkiriaturaz bere hartantxe eutsi; nik euskaraz hitzegtiten eta izkiriaturaz jarraiturik ere, dagoeneko portugesez hasia naizela esango banu bezalaxe...

Ez duk larria hori guztia, dena dela: gezurrak beti lehertzen dituk halako batez, eta egunargira azaltzen.

Bazegok larriagorik, ordea, gaskoin hizkuntzaren etorkizunari dagokionez: ekonomi-polarizaldi batetan sartzen ari garela orain. Hots, batetik, Gaskoinerri osoan ez zegok batere ekonomi-polo-

Euskal Kultura eta Historia Baionan

rik; eta, bestetik, badituk hiru polo ingurunean: Baiona, Bordale eta Tolosa. Garbikiago esatekotan, hortaz: kondairazko Gaskoinerria hiru zatitan puskatzen ari duk: bat, erdizka occitanoduna, Bordaleri zatxekok; bigarren bat, berriaz, erdizka ere occitanoduna, Tolosari zatxekok; eta hirugarrena, azkenekorik, hein batez euskalduna, Baionari. Gaskoin dinamika, hutsaren hurrena izanik, Garonako Gaskoinerria Occitaniara biltzen ari duk; eta Aturriko Gaskoinerria, aldiz, Euskal Herrira.

Bazegok, azkenekorik, azken arazo bat: guk euskaldunok hau galde geniezaiokeela geure buruari: ia ongi, ala gaizki, ote denez guk Aturriko Gaskoinerri hori gugana biltzea; ekonomi-mailan gugana bildurik ere, ez ote litzatekeen hobeki Gaskoinerria bere berezitasunean atxikitzea. Hots, nondik heldu zaio gaskoinari bere nortasuna, bere berezitasuna? Ez ote du ba gaskoinerak, gainerako latinezko hizkerari buruz bere nortasun berezi hori lortu, euskaldun sustratoari esker? Hortaz, nortasun hori bere molde bigunduaren arabera zaitu behar dea, ala bere jatorrizko izaeraren arabera? Bestela esanda: gaskoineraz landu behar da, ala euskaraz?

Argi duk galderari dagokion erantzuna, eta biarnesek berek emana diate jadanik. Ezen «Prouclam de Siros» horretan garbiki esana baitute berek «nafartarrak» direla. [Ez dezagun ahantz, gainera, Paue izan dela Nafarroa-Erreinuaren hiriburua 1512tik 1620ra arte; ezta «Pyrénées Atlantiques» delako departamenduaren Biltzar Nagusiak, Paue beraz, «Nafarroako Parlamentoa» duela oraindik izena («Parlament de la Navarre»)]. Bestela ere erantzun diate biarnotarrek: beren ekonomi-etorkizuna Euskal Herriari lotuta ikusten dutela aitortu dutenean, edo Paueko ikastola berria jaiotzen kartsuki lagundu dutenean...

Arestian «Zazpiak Bat» aipatu duk hik. Balitekeek, ordea, «Orok Bat» helburua aipatzen hasteko...

Tx.—Mila esker anitz, adiskide. Ziur negok hire ideia hauk ez zaizkiela Z. ARGIA-ren irakurleei aise ahaztuko.

TXILLARDEGI

Maiatzaren 29an (larunbata) 17,30

Haritschellar: «Euskaltzaindia, euskal kulturaren bateragile» (euskaraz).

T. de Monzon: «Euskal nazio arazoa 1976.ean» (gaztelaniaz).

Elkarrizketa.

Atsedendia eta erakus-etxeko sagardotegian janariak eta edariak.

Idoeta: «Euskaldunak gaurko artean aintzindari» (gaztelaniaz).

C. Echalus: «Toberak duten esanahi herrikoia» (frantsesez).

M. Goyenatche: «Ipar Euskadiren koloniatzea: mito ala errealitate» (euskaraz).

J.L. Davant: «Euskalzaletasunaren esnatzea Ipar Euskadin» (frantsesez).

Elkarrizketa.

Ekainaren 5ean (larunbata) 15,30

M. Pagola: «Euskal kantu berriaren eremuak eta helburuak» (euskaraz).

M. Abeberry: «Aterbetuen egoera lege aurrean» (frantsesez).

J. Apalategi: «Nazio arazoak dahartzain teoriako arazoak» (euskaraz).

Elkarrizketa.

Atsedendia eta erakus-etxeko sagardotegian janariak eta edariak.

M. Mourgiart: «Euskararen pedagogia» (frantsesez).

Beltza: «Oligarkiakoa ez den euskal burgesia eta nazio arazoa» (gaztelaniaz).

Elkarrizketa.

Ekainaren 12an (larunbata) 15,30

M. Ugalde: «Esistezialismoa eta Unamuno» (euskaraz).

J.C. Laronde: «Bizkaiko egoera XIX. mendearen bukaeran: langile mugimendua eta abertzaletasuna» (frantsesez).

Elkarrizketa.

Atsedendia eta erakus-etxeko sagardotegian janariak eta edariak.

P. Narvay: «Euskaldunen jitea» (euskaraz).

K. Gorostiaga: «Gipuzkoa eta Bizkaiko "Concierto Económico" delakoen aurreprojektoak» (gaztelaniaz).

E. Goyenatche: «36-39.eko guduan Euskal Gobernuak» (frantsesez).

Elkarrizketa.

Ekainaren 19an (larunbata) 17,30

M. Legasse: «Euskal Herria: Ipar Euskadiren min bizia» (frantsesez).

Ortzi: «Independentziaren ideia azken 15 urteetako euskal politikagintzan» (gaztelaniaz).

Elkarrizketa.

Atsedendia eta erakus-etxeko sagardotegian janariak eta edariak.

M. Duvert: «Euskal hil-harriak» (frantsesez).

R. Kamblong: «Ipar eta Hego Euskadiko jendetzaren gorabeherak» (euskaraz).

Txilardegi: «Sozialismo autokudeatuen ideia Euskadin» (euskaraz).

Elkarrizketa.

B. U. P. Euskaraz Tolosan

Gauza jakina den bezala, hainbeste eta hainbeste urtetan irakaskuntzan ihardun duten Imakuladako monjak, datorren urtean Tolosatik Kanpora doaz.

Beren ikastetxeaz, eratzeko dagoen ikasteen guraso talde bat arduratu da, eta, bertan, B.U.P. eko irakaskuntza emango da.

Datorren urtean, B.U.P. eko 1.goa eta 2.a emango dira, eta lehenengo urteko talde bat ikastoletatik eta gainerako eskoletatik datozen euskaldunek osatuko dute, eta, irakaskuntza, ikastolari jarrainaz emango da.

Ikastetxe honetako zuzendaria, Psikologian lizentziatua den Jose Iturria, fratziskotarra izango da.

Interesatuak liratekeen guzietan eta batez ere, ikastoletako haurrei, matricula irekia dagoela agertu nahi diegu.